

עבודת תשעה באב

להפנים את צער השכינה עד כדי בכי!!!

« מה הקשר בין הבכיה בזמן המרגלים לבכייית ט' באב? »

כתוב בפרשתינו ובדב'ר ה'ה אִינְכֶם מֵאֲמִינֶם בְּה' אֶלְקֵיכֶם (דברים א, לב), ופי' רש"י וז"ל: "ובדבר הזה, שהוא מבטיחכם להביאכם אל הארץ, אינכם מאמינים בו", עכ"ל.

איאתא בגמי' (תענית כט). "אמר רבה אמר ר' יוחנן (אותו היום ערב) תשעה באב היה, אמר להם הקב"ה, אתם בכיתם בכיה של חנם ואני קובע לכם בכיה לדורות". ובמדרש (איכה א, כג) א"י בזה"ל: "בכיתם בכייה של תפלות, תבכו בכייה של ממש".

וכל זה רמז לבכיה של חורבן הבית. ומשמע שיש שייכות בין בחינת הבכיה של מעשה מרגלים, לבחינת הבכיה של חורבן הבית, וצריך להתבונן מה השייכות ביניהם.

בספר היקר בנין אב עומד על הנקודה הזו, וכותב מאמר מקיף על הענין, וכותב בזה"ל: "הנה בכיית המרגלים היתה מהעדר אמונה, כי בכו מפני שקבלו דברי המרגלים שאמרו אִפְסָ כִּי עַז הָעַם וְגו' (במדבר יג, כח) והם היה להם להאמין בהבטחתו ית"ש שתנתן להם הארץ. וכדאיאתא ברמב"ן שם, שבאמירה זו היתה כפירה".

"ועי' באור החיים הק' על הפסוק וְלֹא אָבִיתֶם לְעֹלֹת (דברים א, כו), שכ' בזה"ל: "כי כבר אמר להם ה' שאין הורשת העיר מצד גבורת ישראל אלא במתנה מה', כמו שדייקנו בפרשת שלח ממאמר אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן (במדבר יג, ב) כי הוא יורש מפניהם יושבי הארץ, כמו שאמר גם כן בסמוך ה' וגו' הוא יִלְחֶם לָכֶם (דברים א, ל) וכו", עכ"ל".

"ולא עוד, אלא שהיה זמן גילוי בהשגחת ה', כמוש"כ שא"ל משה ובמדב'ר אֲשֶׁר רָאִיתָ אֲשֶׁר נִשְׁאָף ה' אֶלְקֵיךָ כְּאֲשֶׁר יִשָּׂא אִישׁ אֶת בְּנוֹ (דברים א, לא), וגם הרי אכלו לחם מן השמים ומים מצור חלמיש וענן ה' עליהם יומם ולילה, וכבר אמר כלב נמש לב כל העמים. ועי' אמר להם משה ובדב'ר ה'ה אִינְכֶם מֵאֲמִינֶם (דברים א, לב), היינו בשעה שהשגחתו ית' עליהם בגילוי שכינה ממש, ולא האמינו ובכו על שלפי דרך הטבע אין יכולים להכנס, זו נקרא בכייה של חנם, לחפש דרכי טבע בשעה שה' מוליכם בגילוי שכינה".

"ואכן זה גופא היה גם חטאם של המעפילים, שאמרו אֲנַחְנוּ נַעֲלֶה וְנִלְחַמְנוּ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוְּנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ וְתַחְגְּרוּ אִישׁ אֶת כְּלֵי מִלְחָמָתוֹ וְתַהֲיִינוּ לְעֹלֹת הַהָרָה (דברים א, מא), שלא שבו לשורש האמונה, אלא ששינו דעתם מה שתחילה פחדו, ונתחזקו לומר שבכוחנו נלחם, ושוב הלכו בדרך הטבע, וזהו חטאם, שלא שמעו אל משה שאמר להם אַל תַּעֲלוּ כִּי אֵין ה' בְּקִרְבְּכֶם (במדבר יד, מב), נמצא, מה שאמרו חטאנו (במדבר יד, מ) הוא רק על מה שלא רצו להכנס לארץ ישראל, אבל בגוף הדבר עדיין אחזו בכפירה כמקדם, שהכל תלוי בדרך הטבע. כי הכפירה באמונה הוא בתרתי, חדא, להתיאש אם אין רואים ישועה בטבע, וחדא, להתחזק כיון שרואים ישועה בדרך טבע, וכל זה בלי חשבון ישועת ה'".

"הרי שכפרו בהשגחת פרטית בזמן גילוי, וזה נקרא בכייה של חנם. "ואילו בחורבן הבית היה להיפך, שהיו חסרים אמונה לפני החורבן

בזמן הסתר, כמוש"כ וְלֹא לְאֲמוּנָה גָּבְרוּ (ירמיהו ט, ב), ופסקו אנשי אמונה וסמכו על גבורתם, שלפי הטבע לא היה ביכולת שום אומה לנצחם כדאי במדרש, לא האמינו מלכי ארץ וכל ישבי תבל כי יבא צר ואויב בשערי ירושלים (איכה ד, יב), ואז היתה באמת הסתרת פנים, כדכתיב וְהִסְתַּרְתִּי פְנֵי מִהֶם (דברים לא, יז), וכדאי' במדרש איכה שאמר הקב"ה אעלים עיני, וראו עונשים מרובים ר"ל ולא ראו עוד שום דרך הטבע להנצל, אֲמַרְתִּי נִגְזַרְתִּי (איכה ג, נד), וּבָכּוּ תְּבַכֶּה בְּלֵילָה (איכה א, ב) זה נקרא בכייה של ממש, כי היו לכאורה מסורים לטבע ולא ראו אור, ושפיר בכו".

"אלא שבכ"ז היה להם להתבונן כאמור כי היה בהשגחת פרטית, קראתי שמך ה' מבור תַּחֲתִיּוֹת (איכה ג, נה), והוא אמונתך בלילות, ולהתבונן שבאמת עוצם הצרות הם ג"כ שלא בטבע ובהשגחת ה', וע"כ מקרי ט' באב 'מועד' שלא לומר תחנון, כי הוא כיום מועד שיש גלוי שכינה בעוצם ההסתר".

וממשיך הבנין אב וכותב: "נאמר בספר יוסף אומץ להזכיר בכל ט' באב כמה שנים הם משנת החורבן. האי שעתא הוא אלף תשע מאות עשרים ושתים. כמה רדיפות וצרות וגלויות עברו על כלל ישראל בתקופה ארוכה זו. שה אחד בין שבעים זאבים, ועדיין אנו קיימים, הלא דבר הוא, כי הכל בהשגחת ה' אנו קיימין, והוא שורש אמונת נחמה כמו שהבטיחנו, וכדאיאתא בסוף מסכת מכות, רבנן בכו ורבי עקיבא שחק, הם בכו שראו קיום הנבואה שועלים הלכו בה, ור' עקיבא שחק, כי כשם שנתקימה נבואה של זכריה כן יתקיים הנבואה האחר של עד' יִשְׁבוּ זִקְנֵיהֶם וְזִקְנוֹת בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעֲנָתוֹ בְּיָדוֹ מֵרֵב יָמִים (זכריה ח, ד)".

"הרי באמת ענין אבלות תשעה באב הוא להתבונן בדבר זה של בכיית חנם ובכייית ממש, להתבונן כי הכל בהשגחת ה', הן בזמן גילוי הן בזמן הסתר, ללמד על אמונה בהשגחת פרטית, וכי הטבע אינו קובע ולא כח ועוצם יד", עכ"ל.

« תשעה באב - יום עיון' לגלות השכינה!! »

והנה באמת צריכין להתבונן היטב בפרשת המרגלים, מדוע נתיראו כלל ישראל לעלות לארץ ישראל. הלא כלל ישראל חיו בזמן משופע בנסים גלויים, הלא במצרים פרו ורבו בדרך נס, ומשעה שבא משה רבינו לגאול אותם מארץ מצרים, הנהגת חייהם היתה ממש לגמרי בדרך נס. כל המכות הכו במצריים ולא נגעו בבני ישראל, וכן קריעת ים סוף, מתן תורה, והמן, כולם נסים גלויים היו, וראו עין בעין השגחת הקב"ה בעולם, וא"כ, מדוע נתיראו מלעלות לארץ ישראל.

הנה, כתיב בפרשה וְתַרְגְּמוּ בְּאֶהְלִיכֶם וְתִאמְרוּ בְּשִׁנְאֵת ה' אֲתַנּוּ הוֹצִיאֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (דברים א, כז), ובספורנו שם, מפרש בזה"ל: "בשנאת ה' אותנו על מה שעבדנו עבודה זרה במצרים, לתת אותנו ביד האמורי, שאף על פי שיש לאל ידו לכבוש את האמוריים ולהמיתם, יתן אותנו בידם להנצחם", עכ"ל.

הגאון הרב דסלר זצ"ל (בספרו מכתב מאליהו חלק ב' עמוד מו) הקשה, שלכאורה דברי הספורנו נסתרים מדברי חז"ל, שהרי לפי דבריו יוצא שבכיייתם בלילה

ההוא היתה בכיה של תשובה, כיצד איפוא מתישבים דבריו עם המימרא המפורסמת שבחז"ל 'אתם בכייתם בכיה של חנין ואני אקבע לכם בכיה לדורות'.

ומבאר במסר נפלא בזה"ל: "הרי שלכאו' בכייתם היתה בכייה של תשובה ויראת שמים, אך מערמומיות היצר היה להפך את מחשבתם ולערב בה שמץ של חסרון בטחון ולהצמיחו עד כדי כפי תזק הוא מְמַנּו (במדבר יג, לא), וידוע פירושו על פי חז"ל (רש"י יג, לא). ופגם זה בבטחון שהוא חסרון בפנימיות בדביקות בהשי"ת אי אפשר היה לתקנו אלא בקביעת בכייה לדורות."

"וכך הוא ביאור הענין על עמקותו. הכרת ה' בפנים הלב היא השראת השכינה בישראל, כמו שאמרו חז"ל 'זשכנתי בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם', אפילו בהיות האדם בהסתר גדול במצב של טומאה ממש, אין פוסק ממנו הניצוץ הקדוש הפנימי החבוי בתוך לבם של ישראל. כי דבר זה נכלל בהבטחת ה' לא מְאִסְתִּים וְלֹא גְעֻלָּתִים לְכַלְתֶּם (ויקרא כו, מד)."

"אך ע"י עבירות וחטאים והתקרבות לטומאה, יוצר האדם חומת ברזל בין הנקודה הקדושה שבלבו ובין האני שלו, וע"י זה נופל הניצוץ הקדוש לתוך הטומאה, ואינו מסוגל עוד להאיר לנשמתו. וזה ענין 'שכינתא בגלותא', שהנקודה הפנימית של האדם אינה גלויה ומאירה אלא חבויה וחשוכה."

"בנוסף לגלות השכינה של הפרט שהוזכרה כאן, יש גלות השכינה של הכלל. וזה כאשר האומה בכללותה דוחה את הניצוץ הקדוש על ידי חומריות ועם הארצות, זהו המצב הגרוע ביותר שבו יכול האדם להמצא, שכמעט ניתק לגמרי פתיל חייו הרוחני וזיקתו לקדושה, והרי הוא קרוב לאבדן רוחני ח"ו, כאשר המצב הזה מתפשט באומה הרי זה מצב של חורבן ח"ו, מי שאינו חש בזה ואינו מצטער על כך, הרי זה סימן שאצלו כבר הגיע החורבן ח"ו."

"אך מי שמרגיש את גלות השכינה שבתוך עצמו ומצטער על אי יכולתו להדבק בה' כדבעי, וצערו יגדל עד כדי בכי, הרי זה כבר תיקון לגלות השכינה שבלבו. וכמו שאומרת הגמ' (תענית ל:): 'כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה', פירוש, גם עתה רואה הוא את התיקון בפנים לבבו ושמח בו."

"זהו ענין קביעת בכיה לדורות, אף שמשמעותה עונש, אין היא אלא דרך התיקון היחידה, ולא עוד אלא שתכלית כל הצרות שה' מביא על עמו לסבב לאדם סיבות נפשיות שיצטער על חורבן בית המקדש הרוחני שבלב, והיא היא דרך הגאולה."

"ומכיון שמדובר כאן בחסרון של פנימיות, הכרחי הדבר שהתיקון יבוא על ידי מציאת דרך לפנימיותו של האדם, נגד בכיה של חנין עלינו להציג בכיה של אמת, כל השערים שערי בקיעת הטמטום ננעלו מאז חורבן הבית, חוץ משער אחד שער הדמעות (בבא מציעא נט)."

"שער השמים, שער השכינה, הוא גם השער ללב האדם. באותה מידה שזוכה האדם לפתוח את לבו ולהחדיר לתוכו מהאמת הצרופה, כך פתוחים לפניו גם שער שמים, באמצעות חמשת העינויים שבתשעה באב וציורי החורבן שבקינות אפשר להתעורר ולהגיע לידי בכיה אמיתית הנובעת מהלב, והיא שורש התיקון לגלות השכינה ופתיחת שער הגאולה. זהו היסוד של תשעה באב."

ומפליא הדבר עד כמה רואים את יד ה' המנהיגה והמסובבת במשך הדורות, מאורעות היסטוריים כבירים אירעו באותו היום, חורבן בית ראשון, חורבן בית שני, גירוש היהודים מאנגליה, גירוש ספרד, מלחמת העולם הראשונה, כולם חלו בתשעה באב, ואמר אחד מחכמי ההיסטוריה שאילו ידע הרוזן הספרדי כמה אמונה ובטחון הוא נוטע בלב היהודים בגרשו אותם בתשעה באב, שראו על ידי זה שרק יד ה' היא המכוונת

והמוליכתם גם בעת צרתם, ושתכלית נעלה ונשגבה להם בגלותם, היה מתחרט על מעשיו.

"עבודת תשעה באב היא להבין ולדעת על מה צריכים להצטער, ולידי מה צריך זה להביא. חז"ל סמכו לשלש דפורענותא את שבע דנחמתא, מיד אחרי תשעה באב באה שבת נחמו. סמיכות זו מלמדת, כמו שכתב בעל **התניא**, שלמרות שהעצבות מהווה סכנה לעליה רוחנית בכל זאת צריך האדם לקבוע עתים להתבוננות בגדלות ה' אשר חטא לו, כדי שעל ידי זה יהיה לבו נשבר באמת במרירות אמיתית. אך הוסיף וביאר שמיד אחרי שבירת הלב יסיר העצב מלבו לגמרי ויאמין אמונה שלימה כי ה' העביר חטאתו ורב לסלוח, וזהו השמחה האמיתית בה' הבאה אחר העצב."

"הוא הדין בתשעה באב, אם על ידי הצער והבכיה באים לידי הכרה בגלות השכינה מכינים את הדרך לגאולה, כאן הוא מקור השמחה והנחמה, וזה ענין תקנת שבעה דנחמתא אחר תשעה באב, וכבר אמרו ז"ל שהמשיח נולד בתשעה באב, עכ"ד."

ולפי זה מבואר דברי המדרש (ילקוט ירמיה רמז שכ"ז), "שכשהגיעו כלל ישראל לגלות בבל, ראו את ירמיהו שפירש מהם, געו כולם בבכיה וצווחו רבינו ירמיה הרי אתה מניחנו, שם בכו שנאמר על נְהָרוֹת בְּכָל שָׁם יִשְׁבְּנוּ גַם בְּכִינוּ (תהלים קלז, א). ענה ירמיה ואמר להם, מעיד אני עלי שמים וארץ שאם בכיתם בכיה אחת עד שהייתם בציון לא גליתם", ע"כ דברי המדרש הנורא.

והדברים נוראיים. כי הלא חורבן ביהמ"ק בא על שחטאו בשלושה עבירות חמורות, והיו עובדי ע"ז וגילוי עריות, והיו שופכי דמים, ואעפ"כ אמר ירמיהו הנביא, שאילו היו בוכים בכיה אחת בלבד, כבר היו ניצלים מן החורבן.

ולפי דברי הגרא"א דסלר זצ"ל, ניחא דלזה כיוון ירמיהו הנביא, כשאמר אילו בכיתם בכיה אחת בציון לא גליתם, היינו אם הרגישו את גלות השכינה שבתוך עצמו ומצטער על אי יכולתו להדבק בה' כדבעי, וצערו יגדל עד כדי בכי, הרי זה כבר תיקון לגלות השכינה שבלבו, וממילא לא הולכין לגלות. כיון דעל ידי העבירות והתקרבות לטומאה נוצרת בלב האדם חומת ברזל בין הנקודה הקדושה שבו לבין האני שלו, על ידי נופל הניצוץ הקדוש לתוך טומאה ואינו מסוגל להאיר לנשמתו, ועל ידי הבכיה זה שובר חומת הברזל המפסקת וממילא מתקרב להשי"ת.

והעצה היאך ליגע לידי בכיה כדי לשבר מחיצות הברזל, היא להתחזק באמונה ובבטחון. דאם כלל ישראל היו להם אמונה ובטחון לא היה נגזר בכייה של דורות, בע"כ שזה יהיה סיבת הגאולה.

« ישועת ה' - ע"י אמונה שיהיה ישועה שלא כדרך הטבע! »

ובספר אהל משה מבאר הפסוק אֲשׁוּר לֹא יוֹשִׁיעֵנו עַל סוֹס לֹא נִרְכָּב וְלֹא נֹאמַר עוֹד אֲלֹהֵינוּ לְמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ אֲשֶׁר בָּךְ יְרַחֵם יְתוֹם (הושע יד, ד). ר"ל שהישועה יהיה ע"י האמונה שיהיה הישועה שלא כדרך הטבע. וזהו מש"כ בהמשך הקרא 'אשר בך ירחם יתום', דכל אדם סומך על אביו ואמו שזהו הישועה שהוא בדרך הטבע, אבל יתום סומך רק בהקב"ה שיושיע אותו, וזה ישועה שלא כדרך הטבע. וכן יהיה הישועה לעתיד לבא, שיהיה ע"י הצפייה לישועה שלא כדרך הטבע.

וזהו מה שאומרים ברצה בברכת המזון בשבת 'והראנו ה' אלקינו בנחמת ציון עירך וכו' כי אתה הוא בעל הישועות', כלומר, כי רק אתה יכול לפעול ישועות שלא כדרך הטבע, ולכן מבקשים ממך והראנו ה' אלקינו בנחמת ציון עירך, כאשר זה יהיה שלא כדרך הטבע, עכתו"ד."

יזכנו ה' לראות את אורו בקרוב בהקמת השכינה מעפרה והרמת קרן התורה במהרה בימינו אמן.

"...אך מי שמרגיש את גלות השכינה שבתוך עצמו ומצטער על אי יכולתו להדבק בה' כדבעי, וצערו יגדל עד כדי בכי, הרי זה כבר תיקון לגלות השכינה שבלבו..."

